

Fondovi arhiva Zadarske nadbiskupije proizašli iz djelovanja školskih nadzorništava obiluju dokumentima o počecima i razvoju školstva u Zadru i Dalmaciji. To su brojni propisi i odluke Vlade u kojima se daju odobrenja za osnivanje škola u pojedinim mjestima i propisuju načini provođenja nastave. Među spisima se nalaze godišnji generalni prikazi stanja škola, izvješća škola o napretku učenika i provedenim školskim ispitima. Škole su Nadzorništvo obavještavale o održanim sjednicama, stanju školske zgrade i inventara, te vladanju školskog osoblja, dok se u Vladinim dopisima definiraju načini nabave knjiga, izrada pretisaka i priprema novih školskih udžbenika...

U Arhivu se čuvaju i spisi Nadbiskupskog sjemeništa Zmajević i Nadbiskupske gimnazije u Zadru, te fondovi Centralnog bogoslovnog sjemeništa, Ženske građanske škole Sv. Dimitrija, Studija teologije u Zadarskom sjemeništu, kao i Visoke bogoslovne škole u Zadru.

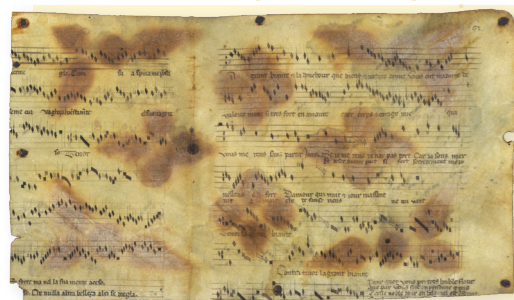

Fotografija zgrade nekadašnjeg Nadbiskupskog sjemeništa Zmajević, kraj 19./početak 20 st.;

Sjemenište je 1729. osnovao zadarski nadbiskup Vicko Zmajević, a svečano ga je otvorio 1748. njegov nasljednik, nadbiskup Mate Karaman kao „Ilirsko nadbiskupsko sjemenište“ („Seminarium archiepiscopale Illyricum“) u kojem se nastava odvijala na hrvatskom jeziku.

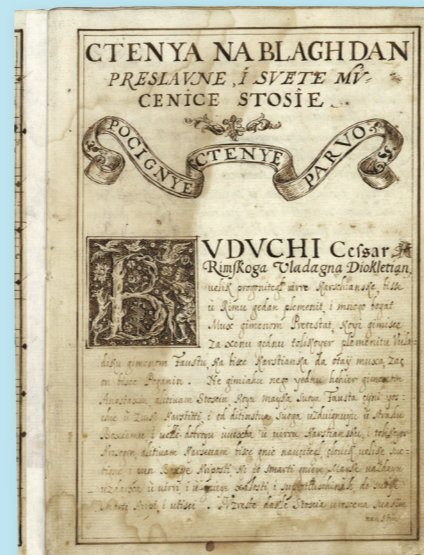
ZBIRKA MUZIKALIJA

Notni zapisi glazbenih djela raznih autora sačuvani u arhivskoj Zbirci muzikalija osobito su vrijedni za izučavanje glazbenika i glazbenog života Zadra tijekom 19. stoljeća. Uz kompozicije skladatelja koji su djelovali u Zadru kao što su Girolamo Alesani, Luigi Basinello, Giovanni Cigala ili Antonio di Licini, u zbirci se nalaze i djela stranih autora, dok jedan dio zbirke čine anonimne skladbe. Za glazbu koja se izvodila u katedrali bio je zadužen *maestro di capella*, a od 1857. tu službu obavljao je Antonio Ravasio, ugledni glazbenik i glazbeni pedagog, koji je katedralni zbor vodio preko 50 godina.

Svjatovni napjev na starofrancuskom jeziku u glazbenoj formi virelai, iz 13. st. najstariji je i jedini sačuvani primjer svjetovne glazbe srednjega vijeka koji se danas nalazi u Hrvatskoj; iz cjeline pergamena pronađenih prilikom restauracije korskih klupa Zadarske katedrale

Sastavni dio Zbirke muzikalija su i pergamene pronađene 1969. godine prilikom restauracije korskih klupa zadarske katedrale. Ove pergamene otrgnute iz knjiga notnih zapisa i srednjovjekovnih brevijara, s jedne strane su prebojane, te su bile postavljene kao sekundarni materijal za dekoriranje pozadine rezbarenih rešetki korskih sjedala. Tijekom radova na korskim klupama, demontirane su i restaurirane, te su danas čuvaju u arhivskoj Zbirci muzikalija.

Priručnik za crkvene obrede u stolnoj crkvi Sv. Stošije u Zadru, 1677. Ovaj rukopisni kodeks sadrži životopis mučenice Sv. Stošije, na hrvatskom jeziku u devet štenja (čitanja), koja su se čitala na blagdan Sv. Stošije – zaštitnice grada Zadra i Zadarske nadbiskupije. Životopis je 1677. godine iz starijeg predloška prepisao kanonik i magister chori Šime Vitasović. Uz Životopis Sv. Stošije u njemu se nalazi i hrvatsko evanđelje koje se pjevalo u zadarskoj katedrali na Veliki četvrtak pri obredu pranja nogu, te duga specijalna zadarska pjesma na hrvatskom jeziku „Benedictio super populum“. Priručnik sadrži i nekoliko koralnih latinskih misa, stari napjev poznatih zadarskih lauda – akklamacija i hrvatsku pjesmu „Ghdi yest gliubau i priazan, ondi Bog yest“.

Kodeks je ukrašen s tri crteža perom koja je izradio P. Hierony(mus) Stornelli.

Izdavač: Državni arhiv u Zadru

Za izdavača: Ante Gverić

Autori izložbe i kataloga: Oliver Modrić, Anamaria Perović

Suradnici na postavljanju izložbe: Jurica Baždžoka, Marija Kero, Edi Modrinić, Eneida Škara

Fotografije: Željka Tomaš, Tomislav Vrsaljko

Grafička priprema i tisak: Grafkart d.o.o., Zadar

Naklada:

ARHIVSKI FONDOVI IZ KOJIH JE KORIŠTENO GRADIVO ZA IZLOŽBU:

HR-AZDN-2	Biskupsko školsko nadzorništvo u Zadru
HR-AZDN-7	Ženska građanska škola Sv. Dimitrija
HR-AZDN-17	Ninska biskupija
HR-AZDN-18	Prvostolni kaptol u Zadru
HR-AZDN-40	Osobni arhivski fond Vinko Puljić
HR-AZDN-42	Zbirka pergamena
HR-AZDN-43	Zbirka matičnih knjiga i parica matičnih knjiga Zadarske nadbiskupije
HR-AZDN-44	Kartografska zbirka
HR-AZDN-45	Zbirka planova i nacрта
HR-AZDN-47	Zbirka fotografija i grafika Zadarske nadbiskupije
HR-AZDN-49	Zbirka muzikalija
HR-AZDN-52	Varia/Razno
HR-AZDN-108	Bratovštine Zadarske nadbiskupije

RUKOPISI IZ BIBLIOTEKE STOLNOG KAPTOLA SV. STOŠIJE, ZADAR:

Priručnik za crkvene obrede u stolnoj crkvi Sv. Stošije u Zadru, rukopis iz 1677., pisao zadarski kanonik Šime Vitasović
Sign. 2343 MS/(3310)

Carlo Federico Bianchi: Cronaca Ecclesiastica di Zara (1865.-1890.), rukopis
Sign. 1944 MS/(2822)

Carlo Federico Bianchi: Memoriale Functionum in Ecclesia Metropolitana Jadrensi, rukopis; knj. I (1865.-1879.), knj. II (1880.-1890.)
Sign. 1943/1 MS/(2820) i 1943/2 MS/(2821)

Giovanni Tanzlingher: Vocabolario di tre nobilissimi linguaggi Italiano, Illirico e Latino, 1699.; rukopis, prijepis iz 1686.
Sign. 1997 MS

I Z L O Ž B A

BLAGO ARHIVA ZADARSKE NADBISKUPIJE

U POVODU MANIFESTACIJE
„KRŠEVANOVI DANI KRŠĆANSKE KULTURE“
2019./2020.

Zadar, 13. – 31. siječnja 2020.
Izložbena dvorana Državnog arhiva u Zadru

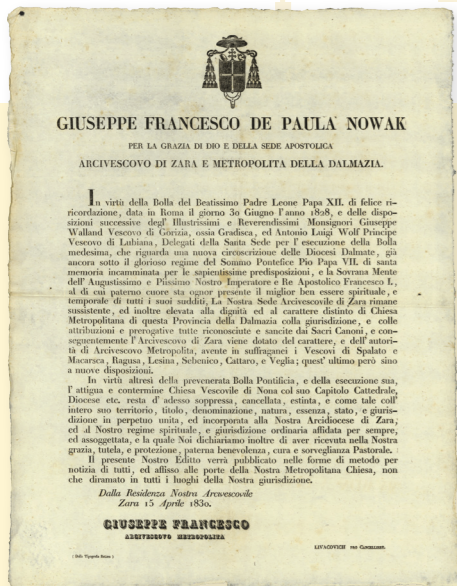
Prezentacija arhivskoga gradiva koje je pohranjeno i čuva se u jednoj arhivskoj ustanovi ima svrhu povijesne i kulturne valorizacije pojedinih vrijednih zapisa. Izlaganje dokumenata i spisa određene tematike pruža priliku za oživljavanje značajnih događaja iz prošlosti ili rasvjetljavanje neke davno zaboravljene priče. No, pored toga, arhivistička izložba može biti i prigoda za bolje upoznavanje samoga arhiva i gradiva koje se na njegovim policama čuva. Može poslužiti za dobivanje novih saznanja o mogućnostima koje arhivska ustanova pruža, kako povjesničarima, specijaliziranim istraživačima ili sastavljačima obiteljske povijesti, tako i svim drugim korisnicima, zainteresiranima za proučavanje višestoljetnih arhivskih dokumenata.

Izložbom „Blago arhiva Zadarske nadbiskupije“ koju u sklopu manifestacije „Krševanovi dani kršćanske kulture“ u suradnji sa Zadarskom nadbiskupijom organizira Državni arhiv u Zadru, nastojali smo ostvariti upravo jedan takav zadatak – uz odabrane izložke, u obliku svojevrsnog vodiča kroz spise, predočiti posjetiteljima jedan dio sadržajne raznolikost gradiva koje se u Arhivu Zadarske nadbiskupije čuva. Riječ je o spisima koji svjedoče o bogatoj prošlosti zadarske Crkve i njezinoj prisutnosti u životu grada i čitave arhidijeceze, a tijekom svog povijesnog djelovanja i u zbivanjima znatno šireg područja. Svijest o značaju ovog arhivskoga gradiva izuzetno je važna, jer u potrazi za vrijednostima naše mjesne povijesti ono predstavlja iznimno nasljeđe.

Arhiv Zadarske nadbiskupije smješten je u prostorijama zgrade Nadbiskupskog ordinarijata, gdje je s radom započeo 2006. godine. Njegova povijest dakako, mnogo je starija, pa danas Arhiv objedinjuje gradivo nastalo djelovanjem središnjih tijela nadbiskupijske uprave - ordinarijata, Stolnog kaptola u Zadru, te nekadašnje Ninske biskupije. U njemu se čuvaju i spisi crkvenih školskih ustanova, zaklada, nadarbina, župa i bratovština, kao i osobni fondovi pojedinih zadarskih nadbiskupa i svećenika. U cilju bolje zaštite gradiva, njegove obrade i u konačnici dostupnosti korisnicima, 2004. godine sklopljen je između Državnog arhiva u Zadru i Arhiva Zadarske nadbiskupije ugovor o pohrani arhivskoga gradiva, kojim Arhiv Zadarske nadbiskupije postaje jedan od odjela Državnog arhiva u Zadru.

ZADARSKA NADBISKUPIJA

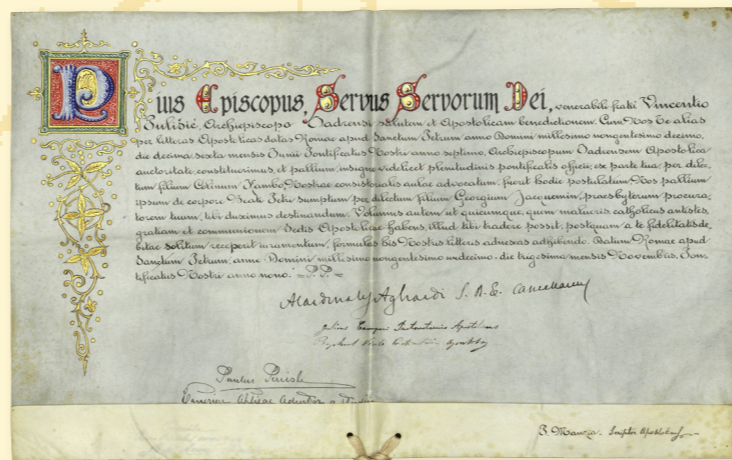
U arhivskome fondu Zadarske nadbiskupije čuvaju se dokumenti vezani za mnoge važne odluke, razvoj crkvene uprave i povijesni razvoj granica nadbiskupije, djelovanje crkvenih ustanova, upravljanje nadbiskupijskim posjedima.

Proglas zadarskog nadbiskupa i metropolita Josipa Franje Novaka kojim objavljuje uzdignuće Zadarske nadbiskupije na položaj metropolije Dalmacije, te sjedinjenje Ninske biskupije sa Zadarskom nadbiskupijom, 15. travnja 1830.

„Locum Beati Petri“

S početkom druge austrijske uprave u Dalmaciji (1814.–1918.) dolazi do preustroja dalmatinskih biskupija, te 30. lipnja 1828. papa Leon XII. Izdaje bulu „Locum Beati Petri“ kojom, nakon što su dokinute splitska i dubrovačka metropolija, Zadarska nadbiskupija postaje metropolijom za cijelu Dalmaciju. Time uz upravno, Zadar tada postaje i crkveno sjedište Dalmacije.

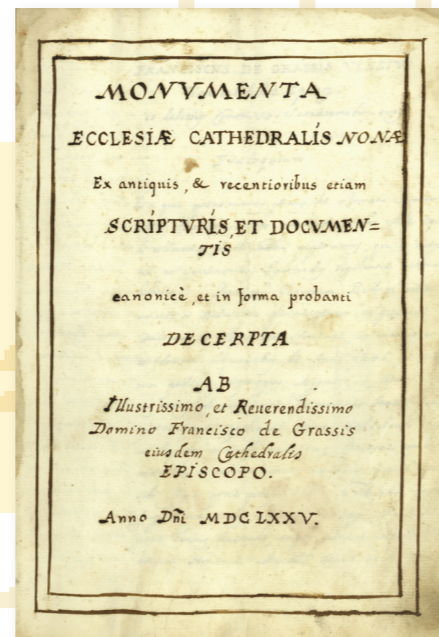

Bula o dodjeli palija, simbola metropolitanske vlasti, zadarskom nadbiskupu i metropolitu Dalmacije mons. Vinku Pulišiću, 30. studenoga 1911.

Gradivo ovoga fonda čine opći spisi ordinarijata, te uz njih predmetno podijeljene cjeline kao što su prezidijalni spisi, spisi metropolije, kanonske vizitacije, ženidbeni spisi, nadarbine i zaklade, te mnoge druge. Ovi spisi, nastali u razdoblju od 14. do sredine 20. stoljeća, od velikog su značaja za proučavanje crkvene povijesti, ali i sagledavanje društveno-političkih okolnosti vremena u kojem su nastali.

NINSKA BISKUPIJA

Ninska biskupija jedna je od najstarijih biskupija u Hrvatskoj. Povijesno utemeljen redosljed ninskih biskupa počinje sa biskupom Teodozijem (879.-890.). Gradivo Ninske biskupije sačuvano je od 16. st., a obuhvaća spise nastale radom biskupa i njegove kancelarije, radom Ninskog kaptola i njegovih kanonika, župnika župa Ninske biskupije i drugih crkvenih i svjetovnih vlasti. Značaj spisa ogleda se u tome da je ovo gradivo jedan od osnovnih izvora za poznavanje političkih, vjerskih, kulturnih i drugih prilika na području biskupije, pogotovo za vrijeme Osmanlijske vlasti nad ovim područjem. Gradivo se može pratiti u kontinuitetu od sredine 17. stoljeća pa sve do ukinuća biskupije 1830. godine.

„Monumenta ecclesiae cathedralis nonae“ („Liber Rubeus“)

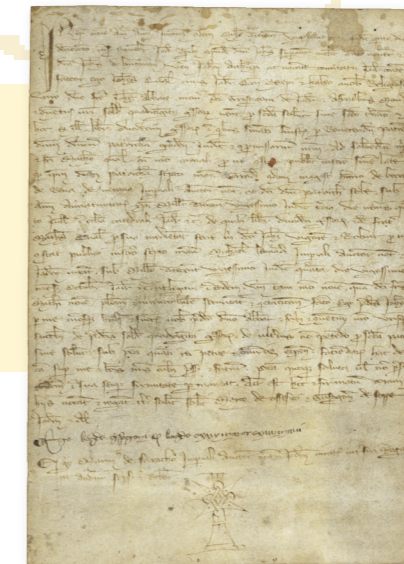
Knjiga koju je dao sastaviti ninski biskup Franjo Grassi, sadrži prijepise isprava i povlastica važnih za Ninsku biskupiju od 1244. do 1675.

Ninski biskup Franjo Grassi (1667.–1677.) nakon Kandijškoga rata i smanjenja turske opasnosti obnavlja Ninsku biskupiju materijalno, duhovno i kulturno.

PERGAMENE

Pergamene – pisaće podloge napravljene od životinjske kože, upotrebljavale su se od prapovijesti do 20. stoljeća uglavnom kao medij preko kojega su se prenose važnije informacije kao što su odluke, zakoni, ugovori i dr. U Arhivu Zadarske nadbiskupije danas se čuva u sklopu zbirke preko 330 primjeraka pergamena od 14. do 20. st. Jedan dio pergamena nastao je u kaptolskom uredu kao vjerodostojnom mjestu (locus credibilis) od 1371. do 1452.

Vrijednost pergamena je u tome što su to najraniji zapisi koji nam mnogo govore o crkvenim, društveno-političkim i ekonomskim kretanjima na ovim prostorima.

Oporuka na pergameni kojom Cerne od Ivana Dobroša ostavlja samostanu sv. Krševana u Zadru 100 libara i Solane u Pagu; prihode od njegovog posjeda ostavlja siromasima koji se nalaze u špitalu sv. Dimitrija

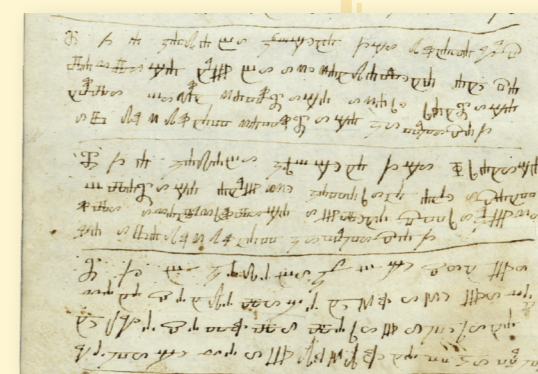
Zadar, 30. rujna 1361.

MATIČNE KNJIGE

Neki vid matičnih knjiga postojao je još od 3. st. poslije Krista. No, od Tridentskog crkvenog sabora, sredinom 16. st., uvode se opći propisi o vođenju matičnih knjiga krštenih i vjenčanih koje se od tada vode za svaku župu. Naknadno, Rimskim ritualom (Rituale Romanum 1614.) uvode se još knjige umrlih, krizmanih i knjige stanja duša (Status animarum). Rimskim ritualom se propisuje i poseban obrazac kako se imaju voditi matične knjige. U Dalmaciji se vode matične knjige u narativnom obliku sve do reforme 1816. kada austrijska vlast u Dalmaciji uvodi tabelarni sustav vođenja matičnih knjiga.

U Arhivu Zadarske nadbiskupije čuvaju se matične knjige i parice (prijepisi originala) za sve župe Zadarske nadbiskupije od sredine 16. st. do danas. Ne treba posebno spominjati važnost matičnih knjiga za genealoška istraživanja kada se zna da je ova vrsta gradiva općenito najtraženija u arhivskim ustanovama.

ŠKOLSTVO

Dio zapisa iz Matične knjige krštenih župe Lukoran (1590.–1613.), pisan glagoljicom

Detalj transliteriranog teksta: - 1601 kada bi kršćena hći Dunata Goslavlića noj bi ime Mandalena Ane Santuli Šimun Matučića i Mare Rancića i ja dom Dunat Matučića ki to pisah -